

**BRIGITA MIKOLAJŪNAITĖ
VILIUS ŠLAPELIS**

2022, LIEPA

Startuolių ekosistemos plėtra

Užsienio praktikų analizė

 Kurk
Lietuvai

EKONOMIKOS
IR INOVACIJŲ
MINISTERIJA

Turinys

Įvadas	2
1. Talentų ugdymas ir pritraukimas	3
1.1. Verslumo įgūdžių mokyklose ugdymas ir skatinimas rinktis technologijų sričių specialybes.....	3
1.2. Užsienio startuolių pritraukimas.....	3
2. Tarptautiškumo skatinimas	4
2.1. Didžiausio startuolių renginio Baltijos šalyse rengimas.....	4
2.2. Lietuvos startuolių ekosistemos pristatymo užsienyje efektyvinimas.....	4
3. Priegios prie finansavimo šaltinių (įskaitant subsidijas) užtikrinimas	5
3.1. Investicijų į pradinės stadijos startuolius užtikrinimas.....	5
3.2. Finansavimo nepertraukiamumo, keičiantis finansavimo laikotarpiams, užtikrinimas.....	5
3.3. Subsidijų ne MTEP pagrindu vystomiems produktams sukūrimas.....	6
4. Palankus teisinis reguliavimas	6
4.1. Startuolių plėtrai palankus privataus ir rizikos kapitalo fondų reguliavimas.	6
5. Infrastruktūros įveiklinimas ir plėtra	7
5.1. Infrastruktūros įveiklinimas (laboratorijų prieinamumo, efektyvaus įrangos panaudojimo).....	7
5.2. Papildomų akceleravimo galimybių startuoliams sukūrimas.	7
Išvados	8

Įvadas

Ši užsienio praktikų analizė vykdoma remiantis Startuolių ekosistemos plėtros veiksmų plane įtrauktomis priemonėmis¹. Ties priemonėmis, įtrauktomis į Startuolių ekosistemos plėtros veiksmų planą, pateikiamos trumpos įžvalgos, gerieji užsienio šalių pavyzdžiai, kuriais rekomenduotina remtis, norint paskatinti Lietuvos startuolių ekosistemos plėtros augimą.

Talentų ugdymo ir pritraukimo srityje įtrauktos priemonės, sprendžiančios šiuos uždavinius: 1) ugdyti verslumo įgūdžius mokyklose; 2) skatinti rinktis technologijų sričių specialybes; 3) didinti iš užsienio pritrauktų startuolių skaičių. Tarptautiškumo srityje: 1) didžiausio startuolių renginio Baltijos šalyse rengimas; 2) Lietuvos startuolių ekosistemos pristatymo užsienyje efektyvinimas. Prieigos prie finansavimo šaltinių (įskaitant subsidijas) užtikrinimas: 1) investicijų į pradinės stadijos startuolius užtikrinimas; 2) finansavimo nepertraukiamumo, keičiantis finansavimo laikotarpiams, užtikrinimas; 3) subsidijų ne MTEP pagrindu vystomiems produktams sukūrimas. Palankaus teisinio reguliavimo: 1) investuotojų teisinės bazės gerinimas; 2) nuolatinė teisės aktų peržiūra ir tobulinimas. Infrastruktūros įveiklinimo ir plėtros: 1) infrastruktūros įveiklinimas (laboratorių prieinamumo, efektyvaus įrangos panaudojimo); 2) Papildomų akceleravimo galimybių startuoliams sukūrimas.

Užsienio praktikų analizės tikslas – įgyti platesnį žinių lauką, kaip išsikeltus startuolių ekosistemos iššūkius būtų galima spręsti, remiantis gerosiomis užsienio praktikomis; suformuluoti veiksmų plano priemones, pasiremiant užsienio šalių pavyzdžiais.

Toliau pateikiamos įžvalgos skirtingose penkiose startuolių ekosistemos plėtros srityse.

¹ Startuolių ekosistemos plėtros veiksmų planas: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2022/04/Startuoliu-ekosistemos-pletra-Galutinis-veiksmu-planas.pptx>.

1. Talentų ugdymas ir pritraukimas

1.1. Verslumo įgūdžių mokyklose ugdymas ir skatinimas rinktis technologijų sričių specialybes.

Tyrimai rodo, kad norint paskatinti verslo įmonių kūrimą, verslumas turėtų būti ugdomas nuo pat mažens.² Remiantis užsienio praktikomis, efektyviausia, kuomet verslumas įtraukiamas į mokyklų bendrąsias ugdymo programas ir yra integruojamas į tokius dalykus, kaip informacinės technologijos, informatika, ar netgi menai.

Izraelis – puikus pavyzdys, kaip ugdomos verslumo ir technologijų kompetencijos. Svarbu paminėti, kad Izraelis yra fenomenalus sėkmingos startuolių ekosistemos pavyzdys: nors šalyje gyvena vos apie 9 milijonus gyventojų, čia jau yra 92 vieneragiai.³ Kaip Izraeliui pavyko pasiekti tokių įspūdingų rezultatų startuolių sektoriuje? Vienas iš esminių elementų – stiprus švietimas, orientuotas tiek į technologijų sritis, tiek į specifines technologines industrijas, tokias kaip kibernetinis saugumas.

Izraelis pasižymi puikiai pasiekimais kibernetinio saugumo srityje. Pagrindinė priežastis, kodėl šalis pirmauja pasaulyje šioje srityje, yra ta, kad vyriausybė stipriai investuoja į žmogiškąjį kapitalą. Izraelis gali pasigirti klestinčiu technologijų sektoriumi, o vyriausybė atlieka lemiamą vaidmenį palaikant šį aspektą. Vyriausybė vaidina svarbų vaidmenį sparčiai augančioje Izraelio kibernetinio saugumo pramonėje.

Kibernetinio saugumo šalyje mokoma nuo pat ankstyvų dienų mokyklose ir universitetuose. Izraelis investuoja į žmonių kompetencijų gerinimą ir profesinių ambicijų puoselėjimą. Izraelyje kibernetiniam saugumui skiriama daug dėmesio, šio dalyko mokymai pasideda jau vidurinėje mokykloje.⁴

1.2. Užsienio startuolių pritraukimas.

Europos šalys, siekiančios pritraukti daugiau ir kokybiškų užsienio startuolių, taiko įvairias finansines paskatas, pavyzdžiui: „French Tech“ programa Prancūzijoje (atrinktiems startuoliams suteikiama iki 57.000 Eur subsidija); „Rising Startup Spain“ Ispanijoje (atrinktiems užsienio startuoliams suteikiamos nemokamos darbo vietos ir iki 10.000 Eur padengiamos įsikūrimo išlaidos); „Poland Prize“ Lenkijoje (30.000 – 50.000 eur dydžio subsidija).⁵

Kalbant apie Lenkijos iniciatyvą, čia veikianti „Poland Prize“ programa - yra dotacijų programa, skirta paskatinti užsienio startuolius steigti Lenkijoje, teikiant jiems paramą

² <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18031>.

³ Vienaragis - privati startuolių įmonė, kurios vertė viršija 1 mlrd. JAV dolerių. Izraelyje įkurtų įmonių, tapusių vieneragiais, sąrašas čia: <https://www.techaviv.com/unicorns>.

⁴ <https://www.jigsawacademy.com/why-the-israelis-lead-the-world-in-cyber-security-expertise/#:~:text=Israel%20respects%20its%20human%20capital,of%20any%20cyber%20defense%20platform>.

⁵ „Startup Lithuania“ paruošta užsienio startuolių pritraukimo „Užsienio inovatyvių verslų (startuolių) pritraukimas (angl. softlanding)“ koncepcija, 1 p.

visame jų vystymosi procese. Teikiamos subsidijos padeda jaunoms įmonėms pradėti veiklą ir paspartinti jų pažangą ateityje.⁶

Šios programos suteikia minėtoms šalims ženklų pranašumą ir galimybę pasirinkti konkurencingesnius startuolius. Tuo tarpu Lietuvoje inovatyvių užsienio verslų pritraukimui skirta vienintelė „Startup Visa Lithuania“ programa, jokių finansinių paskatų užsienio startuoliams nėra.

2. Tarptautiškumo skatinimas

2.1. Didžiausio startuolių renginio Baltijos šalyse rengimas.

Didžiausias startuolių renginys Baltijos šalyse yra rengiamas Estijoje. Dalykai, kuriuos būtų galima pritaikyti Lietuvoje:

Internetiniame renginio puslapyje yra pateikti aiškūs verčių pasiūlymai startuoliams bei investuotojams.

„Pitch Competition“ nugalėtojams yra suteikiami šie prizai: 400 000 eurų investicija iš Estijos angelų fondo, 200 000 eurų kredito paketas iš įvairių partnerių.

„Investor’s Day“ dalyviai gauna visą sąrašą renginio dalyvių, kuris padeda suorganizuoti privačius susitikimus su renginio dalyviais.

Dalis diskusijų yra moderuojamos aukštas pareigas užimančių viešojo sektoriaus atstovų, pvz.: ministrų.

3 skirtingos erdvės, kuriose yra vykdomos diskusijos.

Renginys vyksta 3 dienas.

Startuoliai suorganizavo 2647 susitikimus su investuotojais.

„Slush“, „Techchill“ bei „latitude“ renginiai yra mokami bei į juos yra pritraukiama daugiau žmonių nei į „Startup Fair“ renginį. Bilietų kainos prasideda nuo 79 eurų.

2.2. Lietuvos startuolių ekosistemos pristatymo užsienyje efektyvinimas.

„Startup Estonia“ turi savo Instagram paskyrą, Startup Lithuania savo paskyros neturi. Estijos startuolių ekosistema aktyviai yra reprezentuojama užsienio renginiuose, turimi dideli stendai.

Apie Estiją pasaulinėje žiniasklaidoje dažnai yra komunikuojama kaip Europos startuolių šalį. Startuolių ekosistemos įvaizdį taip pat kelia nuolatinė ir nuosekli Estijos komunikacija per „e-Estonia“ prekės ženklą.

⁶ Lenkijos užsienio startuolių pritraukimo programa „Poland Prize“. Daugiau informacijos: <https://polandprize.eu/>.

Estijoje yra sukurta tinklalaidė anglų kalba, kurios metu kalbama apie startuolius. Tokiu būdu žmonės iš viso pasaulio klausydamiesi tinklalaidės natūraliai sužino daugiau apie Estijos startuolių ekosistemą.

Estijoje marketingo agentūra yra atsakinga už šalies komunikaciją bei viešinimą visame pasaulyje.

3. Prieigos prie finansavimo šaltinių (įskaitant subsidijas) užtikrinimas

3.1. Investicijų į pradinės stadijos startuolius užtikrinimas.

Margus Uudam Estijos verslo angelų asociacijos valdybos pirmininkas minėjo, kad pirmas dalykas, kurį svarbiausia padaryti startuoliams yra susirasti puikius verslo angelus. Jų yra labai daug Estijoje. Jie yra profesionalūs. Dauguma jų yra startuolių įkūrėjai arba ankstyvi darbuotojai startuoliuose. Verslo angelai gerai supranta startuolius bei kaip tapti globaliu verslu. Pirmos investicijos į startuolius ateina iš verslo angelų, po tam tikro laiko ankstyvosios stadijos fondai investuoja į startuolius. Vietiniai fondai dažnai investuoja su užsienio fondais. Jei startuolis nori eiti į JAV rinką, yra nemažai fondų Estijoje iš JAV, kurie investuoja į estiškus startuolius. Tokiu pačiu keliu galima patekti ir į kitas valstybes. Estijos investuotojų bendruomenė dirba aktyviai, ieško startuolių bei jiems padeda. Investuotojai nori anksti susitikti su startuoliais bei dalinasi gerosiomis patirtimis.

Verslo angelų tinklas Estijoje šiuo metu yra 270 narių, kai Lietuvoje 200. Estijoje 2021 metais EstBAN nariai investavo 29.8M EUR, kai Lietuvoje 10.4M EUR.

Šiuo metu Lietuvos rizikos kapitalo asociacija jungia 46 narius, savo portfelyje turi 131 įmonę, turtas, kurį nariai valdo 1.5 milijardai eurų, portfolio įmonėse dirba 5 800 darbuotojų. Tuo tarpu Estijos rizikos kapitalo asociacija jungia 54 narius, savo portfelyje turi 484 įmones, turtas, kurį nariai valdo 2.9 milijardai eurų, portfolio įmonėse dirba 20 600 darbuotojų.

3.2. Finansavimo nepertraukiamumo, keičiantis finansavimo laikotarpiams, užtikrinimas.

„Tesi“ yra Suomijoje valstybės valdoma investicijų organizacija, kuri investuoja į rizikos kapitalo fondus, privataus kapitalo fondus ir didelio augimo įmones. Investuojama yra kartu su privačiais investuotojais su tais pačiais įsipareigojimais bei investicinės grąžos galimybėmis. Tokiu būdu yra dalinamasi rizikomis, skatinamas tarptautinis augimas bei aktyvi nuosavybė.

„Tesi“ teikiamas finansavimas rizikos kapitalo fondams bei privataus kapitalo fondams yra vykdomas atvirų kvietimų principu⁷. Tokiu būdu rizikos kapitalo fondai gali gauti reikiamą finansavimą jiems jo prireikus. „Tesi“ jau yra investavusi 2.4 milijardus eurų.

„Tesi“ investuoja ne tik į vietinius rizikos kapitalo fondus, bet ir į tarptautinius, kurie gali atnešti naudos Suomijos ekosistemai.

Pagrindinės naudos, kurias „Tesi“ įsitraukimas į fondų veiklas suteikia:

Aktyvus partneris formuojant naują fondo idėją, fondo strategiją ar plėtojant fondą ilgalaikėje perspektyvoje.

Kartu su privataus kapitalo fondais kuriama pridėtinė vertė įmonėms.

Su fondų valdytojais yra dalinamasi visomis ekspertinėmis žiniomis.

„Tesi“ atsirenka perspektyviausius rizikos kapitalo fondus, kurie yra fokusuoti į ilgalaikes naudas. „Tesi“ paprastai į fondą investuoja 5-15 milijonų eurų.

3.3. Subsidijų ne MTEP pagrindu vystomiems produktams sukūrimas.

Izraelyje yra vykdomas „spray and pray“ modelis, kurio metu yra investuojama maža suma į didelį skaičių startuolių vienu metu ir tikimasi, kad dalis iš investuotų startuolių išgyvens bei investicija atsipirks.

Estijoje yra skirtingos subsidijų programos, kurios leidžia naudoti pinigus tam tikriems jau nustatytiems tikslams, pavyzdžiui: eksperimentinei veiklai, naujų produktų kūrimui bei paslaugoms sumanios specializacijos idėjoms vystyti. „Digitalisation roadmap program“: skaitmenizavimui ir automatizavimui diegti. „Product development program“: mokslinių tyrimų ir plėtros įmonėms, kurių tikslas kurti naujus produktus bei paslaugas. Visos priemonės turi nustatytą tikslą, kurį įmonės turi pasiekti bei išlaidos, kurioms suteikta subsidija gali būti naudojama.⁸

Europos Sąjungos šalims narėms yra suteikiamos subsidijos, kurios gali skatinti startuolio kūrimąsi. Šiomis subsidijomis naudojasi Estijoje esantys startuoliai.

4. Palankus teisinis reguliavimas

4.1. Startuolių plėtrai palankus privataus ir rizikos kapitalo fondų reguliavimas.

Vienas didžiausių iššūkių startuolių plėtrai yra finansinės paramos trūkumas. Efektyvus būdas, kaip ankstyvoje stadijoje startuoliai galėtų gauti lėšų yra privačios investicijos: verslo angelų, rizikos kapitalo fondų ir kitų subjektų investicijos.

⁷ <https://www.tesi.fi/en/>

⁸ <https://investinestonia.com/business-in-estonia/taxation/grants-available-to-foreign-investors/>

Investuotojai, investuojantys į ankstyvos stadijos startuolius, prisiima nemažą riziką, tad valstybė gali prisidėti prie investuotojų skatinimo investuoti į šį verslo sektorių. Vienas puikus užsienio pavyzdys – Jungtinėje Karalystėje taikoma įgyvendinti mažų įmonių investicijų schemą (*angl. Seed Enterprise Scheme*) (toliau – SEIS).

2012 m. balandžio 6 d. Jungtinės Karalystės vyriausybė pradėjo įgyvendinti SEIS, siekdama paskatinti investuotojus finansuoti besikuriančias įmones (jų tarpe ir startuolius), suteikiant mokesčių lengvatų remiant projektus, kuriuos investuotojai, lengvatoms nesant, galėtų laikyti pernelyg rizikingais.⁹

SEIS veikia kaip galima paskata, skatinanti investuoti, nes mokesčių lengvata gali leisti individualiems investuotojams iki nulio sumažinti faktinį pajamų mokesčio įsipareigojimą tais metais, kuriais investuojama.¹⁰

5. Infrastruktūros įveiklinimas ir plėtra

5.1. Infrastruktūros įveiklinimas (laboratorių prieinamumo, efektyvaus įrangos panaudojimo).

Indijoje yra organizuojama FIST 2.0 programa, kurios metu startuoliai gali naudotis įvairia bei kompleksiška mokslo institucijų infrastruktūra. Infrastruktūra naudojama ne tik eksperimentinei veiklai, bet ir įvairiems teoriniams darbams, idėjoms bei antreprenerystei. Tai taip pat padeda fokusuotis ne tik į produktą, bet ir į realias pasaulyje esančias problemas.¹¹

5.2. Papildomų akceleravimo galimybių startuoliams sukūrimas.

Viena pagrindinių priežasčių Izraelio startuolių ekosistemos sėkmės yra ekosistemos dalyvių glaudūs ryšiai tarpusavyje ir nuolatinis bendradarbiavimas. Akceleratorių kūrimas tai paskatina.

Estijoje taip pat egzistuoja daug startuolių akceleratorių. Didžiausias Estijos startuolis „Bolt“ akceleravosi seniausiam akceleratorioje Estijoje „Ajujaht“. Pagrindiniai akceleratoriai Estijoje:

Startup Wise Guys. Akceleratorių prižiūri bei jame dalyvauja 250 patyrusių, pasaulinio lygio mentorių. Šis akceleratorius fokusuojasi į B2B SaaS, finansinių technologijų, tvarumo bei kibernetinio saugumo startuolius.

Superangel. Fokusuojasi į dirbtinio intelekto, robotikos, mobilumo, logistikos, finansinių technologijų bei SaaS sektorių startuolius. Akceleratorius trunka 12 mėnesių bei jo tikslas yra padėti startuoliams išeiti į tarptautines rinkas. Pagrindinės 4 akceleratoriaus dalys: pardavimai, komandos augimas, įėjimas į

⁹ <https://www.gov.uk/guidance/venture-capital-schemes-apply-to-use-the-seed-enterprise-investment-scheme>

¹⁰ <https://redefinelegal.co.uk/product/guide-to-seis-eis-for-uk-startups/>

¹¹ <https://www.pv-magazine-india.com/2020/10/19/startups-will-get-access-to-high-end-rd-infrastructure-soon/>

pagrindines rinkas ir naudojimas patyrusių startuolių kūrėjų patirtimis sprendžiant kylančius iššūkius.

Ajujaht. Akceleratorius kiekvienais metais priima akceleruotis 20 startuolių. Akceleratorius suteikia mokymus, patyrusius mentorius, individualų mentoriavimą, socialinius renginius, kurie padeda geriau susipažinti su startuolių ekosistema. Akceleratorius taip pat organizuoja televizijos laidas, kurių metu geriausi startuoliai supažindina su savo idėjomis visuomenę. Nugalėtojas gauna 30 000 eurų vertės prizą.

Išvados

Šioje analizėje įvardyti veiksmai gali prisidėti prie Lietuvos startuolių ekosistemos plėtros. Analizės metu daug dėmesio skirta JAV, Jungtinės Karalystės, Estijos bei Izraelio geriesiems pavyzdžiams.

Talentų ugdymo ir pritraukimo kryptyje buvo koncentruojamasi į verslumo ugdymo ir technologijų sričių pasirinkimo skatinimo klausimus, pristatyta geroji Izraelio verslumo ugdymo ir technologijų sričių specialybių skatinimo sistema.

Tarptautiškumo skatinimo kryptyje pristatyti Estijos bei kitų valstybių startuolių ekosistemos renginiai bei pateikti elementai, kurie galėtų būti pritaikyti Lietuvos startuolių ekosistemos renginyje. Taip pat, pateikiama informacija apie Estijos startuolių ekosistemos viešinimą užsienyje.

Prieigos prie finansavimo šaltinių (įskaitant subsidijas) užtikrinimo kryptyje nagrinėti Estijos pradinės stadijos startuolių investicijų pritraukimo keliai. Startuoliai Estijoje finansavimą pradinėje stadijoje įprastai gauna iš vietinių verslo angelų bei rizikos kapitalo fondų. Nagrinėtas valstybinis investavimo į rizikos kapitalo fondus pavyzdys Suomijoje, kurį rekomenduotina taikyti Lietuvoje.

Palankaus teisinio reguliavimo kryptyje fokusuojamasi į startuoliams aktualių investuotojų (verslo angelų, rizikos kapitalo fondų ir kt.) palankesnio teisinio reguliavimo. Pristatyta Jungtinėje Karalystėje veikianči mažų įmonių investicijų schemą (*angl. Seed Enterprise Scheme*).

Infrastruktūros įveiklinimo ir plėtros kryptyje nagrinėta Indijoje veikianči FIST 2.0 programa. Jos metu startuoliai gali naudotis mokslo institucijose esančia infrastruktūra. Taip pat, išnagrinėtos akceleravimo galimybės Estijoje bei pateikti pagrindiniai akceleratorių verčių pasiūlymai.

**BRIGITA MIKOLAJŪNAITĖ
VILIUS ŠLAPELIS**

2022, LIEPA

Daugiau apie projektą:

www.kurkl.lt/projektai/startuoliu-ekosistemos-pletra/

 Kurk
Lietuvai

EKONOMIKOS
IR INOVACIJŲ
MINISTERIJA